

Kahden riita-asian pitkä käsittelyaika kärjäoikeudessa

ASIA

Helsingin hovioikeus toimitti keväällä 2023 oikeuskanslerinvirastoon tarkastuskertomuksen hovioikeuspiirinsä kärjäoikeuksien tarkastuksesta vuonna 2022. Kertomukseen sisältyi muun ohella listaus Itä-Uudenmaan kärjäoikeudessa yli 5 vuotta vireillä olleista asioista. Listauksen mukaan kärjäoikeudessa oli vuonna 2022 käsiteltävänä useita yli 5 vuotta vireillä olleita muita kuin rikosasioita, joissa ei näyttäisi olleen selkeää syytä näin pitkille käsittelyajoille.

Oikeuskanslerinvirastoon hankittiin Helsingin hovioikeudesta vielä erillinen listaus, johon on tarkemmin merkitty kärjäoikeuden ilmoittamia syitä pitkille käsittelyajoille. Huomio kiinnittyi silloin erityisesti kärjäoikeudessa käsiteltävänä olleeseen konkurssiasiaan, joka oli tullut vireille silloisessa Loviisan kärjäoikeudessa vuonna 2005. Itä-Uudenmaan kärjäoikeudesta huhtikuussa 2023 oikeuskanslerinvirastoon hankitun tiedon mukaan asia oli edelleen vireillä kärjäoikeudessa.

Hovioikeuden listauksessa huomio kiinnittyi lisäksi kahteen riita-asiaan, joista ensimmäinen oli tullut vireille kärjäoikeudessa toukokuussa 2015 ja toinen joulukuussa 2016. Kärjäoikeudesta huhtikuussa 2023 saadun tiedon mukaan molempien asioiden käsittely oli edelleen kesken kärjäoikeudessa.

Päätin omana aloitteenani tutkia näiden asioiden käsittelyä Itä-Uudenmaan kärjäoikeudessa.

SELVITYS

Itä-Uudenmaan kärjäoikeudesta on hankittu muun ohella kärjätuomareiden A ja B selvitykset sekä kärjäoikeuden laamannin lausunto.

TUTKINNAN ERIYTTÄMINEN

Itä-Uudenmaan kärjäoikeudessa käsiteltävänä olleessa vuonna 2005 vireille tulleessa konkurssi-asiassa on toukokuussa 2023 tehty päätös asian siirtämisestä julkisselvitykseen, joka kärjäoikeudesta saadun tiedon mukaan edelleen jatkuu. Olen päättänyt selvittää erikseen konkurssi-asiain käsittelyn pitkää käsittelyaikaa ja muunkin viranomaisen menettelyä asiassa diaari-numerolla OKV/3027/70/2024.

Tässä päätöksessäni arvioin Itä-Uudenmaan kärjäoikeudessa toukokuussa 2015 ja joulukuussa 2016 vireille tulleiden riita-asioiden käsittelyä.

RATKAISU

Lähtökohtia

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on käsiteltävä ja ratkaistava asia joutuisasti.

Lainsäädännössä korostetaan riita-asiain valmistelun joutuisuutta. Esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 17 §:n 3 momentin yleissäännös velvoittaa tuomioistuinta saattamaan valmistelun loppuun viivytyksettä.

Edellä mainittuja kahta riita-asiata käsiteltiin Itä-Uudenmaan kärjäoikeudessa huomattavan ja poikkeuksellisen pitkään. Yksittäistä asiaa kärjäoikeudessa käsittelevän tuomarin mahdollista huolimattomuutta tai hänen menettelynsä muuta mahdollista moitittavuutta asian käsittelyssä ei kuitenkaan voida arvioida yksinomaan asian kokonaiskeston perusteella taikka sen perusteella, kuinka pitkään hän on asiaa itse käsitellyt. Menettelyn arvioinnissa tulee ottaa huomioon asian laadun ja laajuuden sekä mahdollisten käsittelyn asianmukaisten keskeytysten lisäksi muun ohella se, onko asian käsittelyssä esimerkiksi ollut merkittäviä ajanjaksoja ilman toimenpiteitä, tai ilmeneekö jotain tuomarin pitkän käsittelyajan aiheuttanutta nimenomaista huolimattomuutta. Myös asianosaisten menettelyllä voi olla merkitystä asian arvioinnissa.

Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, ettei viranomainen voi esimerkiksi resurssien vähäisyyteen tai töiden järjestelyyn liittyviin vaikeuksiin vedoten laiminlyödä lakisääteisiä velvollisuuksiaan. Muuttuvat tilanteet on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan ennakoimaan, jotta lakisääteisistä tehtävistä kyetään suoriutumaan ajoittaisesta ruuhkautumisesta huolimatta. Oikeuskanslerin ratkaisukäytännön mukaan viranomaisen tulee tehokkaalla työnjohdolla, työn-
teon organisoinnilla ja toimintatapojen kehittämällä sekä muilla käytettävissään olevilla työn-
kulkua parantavilla keinoilla vaikuttaa käsittelyaikojen pitämiseen kohtuullisena.

Käräjäoikeuden laamanni tuo lausunnossaan esille, että Itä-Uudenmaan käräjäoikeus muodostettiin vuoden 2019 alussa yhdistämällä neljä Itä-Uudenmaan alueella toiminutta käräjäoikeutta. Laamannin mukaan Itä-Uudenmaan käräjäoikeus alkoi heti ruuhkautua, kun saapuvien asioiden määrä kasvoi eikä käräjäoikeus saanut kasvua vastaavia henkilöresursseja. Neljän käräjäoikeuden yhdistäminen ei myöskään ollut ongelmatonta.

Arviointi

Vuonna 2015 vireille tullut riita-asia

Käräjätuomari A:n käsiteltävänä ollut riita-asia tuli vireille käräjäoikeudessa toukokuussa 2015. A:n selvityksen mukaan haaste asiassa annettiin vastaajille tiedoksi syyskuussa 2015. Tämän jälkeen vuosina 2016-2018 asian kirjallisessa valmistelussa käsiteltiin kannetta ja asiassa tehtyä vastakannetta. Käräjäoikeus ilmoitti asianosaisille marraskuussa 2018 pidettäväksi suunnitellusta istuntopäivästä. Vastaajien pyynnöstä istuntopäivä kuitenkin peruttiin ja siirrettiin pidettäväksi myöhemmin. Seuraavan kerran istuntopäivää suunniteltiin kahdesti pidettäväksi keväällä 2020, mutta ajankohta ei ensin sopinut vastaajille ja sitten istuntopäivä peruttiin koronapandemiaan liittyneiden seikkojen vuoksi.

Selvityksen mukaan vastaaja/vastaajan edustaja asui käsittelyn aikana ulkomailla. Muun ohella marraskuussa 2021 käräjäoikeus tiedusteli, milloin ja kuinka kauan vastaaja/vastaajan edustaja on Suomessa. Tiedusteluun ei kuitenkaan vastattu. Myöskään käräjäoikeuden kesäkuussa 2023 ehdottamaa istuntopäivää koskeneeseen tiedusteluun ei selvityksen mukaan vastattu.

Käräjätuomari A jäi selvityksensä antamisen jälkeen eläkkeelle ja asian käsittely siirrettiin toisen käräjätuomarin käsiteltäväksi. A käsitteli kyseistä riita-asiaa näin ollen kaikkiaan yli kahdeksan vuotta. Näin pitkää käsittelyaikaa on jo lähtökohtaisesti pidettävä hyvin ongelmallisena. Mainitun ajanjakson jälkeen asian käsittely jäi lisäksi edelleen kesken käräjäoikeudessa. Asia ratkaistiin sittemmin käräjäoikeudessa huhtikuussa 2024, jolloin käräjäoikeus jätti päätöksellään kanteen ja vastakanteen tutkimatta. Asiaa käsiteltiin käräjäoikeudessa näin ollen kaikkiaan lähes yhdeksän vuotta. Käräjäoikeuden päätöksestä on valitettu Helsingin hovioikeuteen, missä valitus on sieltä saadun tiedon mukaan edelleen käsiteltävänä.

Käräjäoikeuden laamanni toteaa lausunnossaan, että asian käsittelyssä on useampia pidempiä toimenpiteettömiä taukoja ja käräjätuomari A:n olisi tullut olla aktiivisempi ja päättäväisempi asian eteenpäin viemisessä. Voin yhtyä laamannin esittämiin näkemyksiin. Olkoonkin, että käräjäoikeus on joutunut peruuttamaan suunniteltuja istuntopäiviä käräjäoikeudesta riippumattomista syistä ja vastaajat eivät esimerkiksi ole vastanneet joihinkin tiedusteluihin, näyttää käräjäoikeuden menettely olleen osin pitkiäkin aikoja täysin passiivista. Ei myöskään ole tullut ilmi, että asia olisi laadultaan tai laajuudeltaan ollut tavanomaisesta poikkeava.

Minulla ei toisaalta ole perusteita kyseenalaistaa laamannin lausunnossaan esiintuomia seikoja käräjäoikeuden vaikeasta työtilanteesta ja neljän käräjäoikeuden yhdistämisestä aiheutuneista haasteista. Pidän sinällään ymmärrettävänä, että nämä seikat ovat osaltaan voineet vaikuttaa käräjätuomari A:n työntekoon ja käsillä olevan riita-asian käsittelyn pitkittymiseen.

Käräjäoikeuden laamanni toteaa lisäksi näkemyksensä, että pääsyy käsillä olevan riita-asian käsittelyn pitkittymiselle vaikuttaisi olleen asianosaisten haluttomuudessa saada asiaa päätettäväksi. Tällaisen käsityksen aineistosta väistämättä voi saada. Käräjätuomari A:n menettelyn arvioinnissa olenkin ottanut huomioon, etteivät asianosaiset ole selvityksen valossa pyrkineet jouduttamaan asian käsittelyä sinä aikana, kun se on ollut A:n käsiteltävänä. Esimerkiksi suunniteltuja istuntopäiviä on päinvastoin jouduttu peruuttamaan muun ohella asianosaisista johtuneista syistä. Vastaajat ovat lisäksi nimenomaisesti jättäneet vastaamatta käräjäoikeuden tekemiin tiedusteluihin. Myös vastaajan/vastaajan edustajan asuminen ulkomailla näyttää asettaneen omat haasteensa asian käsittelylle.

Tuomioistuinvirasto antoi maaliskuussa 2020 ohjeen ”Koronavirusepidemian vuoksi annettava ohje tuomioistuimille”, jonka mukaan kiireellisiä pakkokeinoasioita ja vangitun vastaajan rikosasioita lukuun ottamatta kaikki muut sellaiset asiat, jotka edellyttivät jonkun asianosaisen henkilökohtaista läsnäoloa ja joita ei voitu käsitellä etäyhteyksin, oli syytä peruuttaa ja käsittelyä lykätä. Vaikka ohjeistusta sittemmin muutettiin varsin pian pahimman epidemia-alkutilanteen hellitettävä, johti ohjeistuksen mukainen istuntojen peruuttaminen ja vallinneiden poikkeusolojen aiheuttamat vaikutukset muutoinkin käräjäoikeuksien työskentelyyn asioiden käsittelyn yleiseen ruuhkautumiseen käräjäoikeuksissa. Ymmärrettävää näin ollen on, että käsillä olevassa ei-kiireellisessä riita-asiassa istutokäsittelyä ei tiettyinä ajanjaksona vuonna 2020 ole tavanomaiseen tapaan voinut järjestää koronapandemiasta aiheutuneista syistä ja että asian käsittely näyttäisi tästä syystä osaltaan pitkittyneen.

Nämä seikat eittämättä selittävät asian käsittelyn pitkittymistä. Ne eivät kuitenkaan poista sitä, että käsittelyaikaa, niiltä osin kuin asia oli yli kahdeksan vuoden ajan käräjätuomari A:n käsitel-

tävänä, on pidettävä asian laatuun ja laajuuteen nähden hyvin pitkänä. Se olisi tullut kyetä käsittelemään ja ratkaisemaan joutuisammin ja A:n olisi tullut olla aktiivisempi ja päättäväisempi sen eteenpäin viemisessä.

Minulla ei käytettävissäni olevan selvityksen perusteella kuitenkaan ole perusteita todeta asiassa tapahtuneen sellaista asian käsittelystä vastuussa olleen kärjäjätuomari A:n laiminlyöntiä, joka antaisi aiheutta muihin laillisuusvalvonnallisiin toimenpiteisiin kuin että saatan jäljempänä mainituin tavoin hänen tietoonsa käsitykseni asian pitkästä käsittelyajasta.

Vuonna 2016 vireille tullut riita-asia

Kärjäjätuomari B:n käsiteltävänä ja ratkaistavana ollut riita-asia tuli selvityksen mukaan vireille kärjäjäoikeudessa joulukuussa 2016 ollen aluksi kärjäjänotaarin käsiteltävänä. Asian muututtua riitaiseksi, se siirtyi B:n käsiteltäväksi maaliskuussa 2017.

Kärjäjätuomari B:n selvityksen mukaan istuntokäsittely asiassa pyrittiin ensimmäisen kerran järjestämään heinäkuussa 2017. Käsittely ei kuitenkaan toteutunut, koska vastaajayhtiötä ei saatu haastettua yhtiön ainoan edustajan ilmoitettua asuvansa ulkomailla. Maaliskuussa 2018 järjestettäväksi suunniteltu istuntokäsittely jouduttiin peruuttamaan vastaajayhtiön tultua asetetuksi konkurssiin. Etenkin koska yhteyden saanti vastaajaan oli haastavaa, seuraavan kerran istuntokäsittely pyrittiin järjestämään maaliskuussa 2022. Myös tämä istuntokäsittely jouduttiin peruuttamaan asianosaisista johtuneista syistä.

Selvityksen mukaan istuntokäsittely pyrittiin viimeisen kerran järjestämään toukokuussa 2023, mutta päivää ennen istuntoa kantaja ilmoitti vastaajan myöntäneen riita-asian kohteena olleen saatavan, minkä jälkeen vastaaja vahvisti asian. Tämän jälkeen kärjäjäoikeus toimitti osapuolille ilmoituksen ratkaisun antamisesta ja kärjäjätuomari B antoi tuomion viikon kuluttua. Selvityksessä tuodaan esille myös muun ohella koronapandemian viivästyttävä vaikutus asian käsitte-lyyn.

Kärjäjäoikeuden laamanni toteaa lausunnossaan, että toimenpiteissä asian käsittelyssä oli pitempi tauko loppuvuodesta 2019 ja kärjäjätuomari B:n olisi tullut olla aktiivisempi ja päättäväisempi asian eteenpäin viemisessä. Voin yhtyä laamannin esittämiin näkemyksiin. Kärjäjäoikeus on myös tässä asiassa joutunut esimerkiksi peruuttamaan suunniteltuja istuntopäiviä kärjäjäoikeudesta riippumattomista syistä. Tästä huolimatta näyttää kärjäjäoikeuden menettely olleen nimenomaan laamannin mainitsemana ajanjaksona hyvin passiivista. Merkille pantavaa on, että asia oli vuoden 2019 lopussa ollut kärjäjäoikeudessa vireillä jo yli kolme vuotta. Ei myöskään ole tullut ilmi, että se olisi laadultaan tai laajuudeltaan ollut tavanomaisesta poikkeava.

Minulla ei ole perusteita tässäkään yhteydessä kyseenalaistaa laamannin lausunnossaan esiintuomia seikkoja kärjäoikeuden vaikeasta työtilanteesta ja neljän kärjäoikeuden yhdistämisestä aiheutuneista haasteista. Pidän sinällään ymmärrettävänä, että ne ovat osaltaan voineet vaikuttaa olennaisestikin myös käsillä olevan riita-asian käsittelyn pitkittymiseen.

Kärjäoikeuden laamanni toteaa lausunnossa näkemyksensä, että pääsyy asian käsittelyn venymiselle vaikuttaisi olleen asianosaisten passiivisuus kärjäoikeudessa sekä asianosaisten omat toimenpiteet kärjäoikeuden ulkopuolella ja kiireettömyys saada asiaa ratkaistuksi kärjäoikeudessa. Aineisto tukee tällaista näkemystä. Kärjätuomari B:n menettelyn arvioinnissa olenkin ottanut huomioon, etteivät asianosaiset ole selvityksen valossa pyrkineet jouduttamaan asian käsittelyä sinä aikana, kun se on ollut B:n käsiteltävänä. Suunniteltuja istuntopäiviä on myös jouduttu peruuttamaan kärjäoikeudesta riippumattomista syistä. Myös vastaajayhtiön edustajan asuminen ulkomailla näyttää asettaneen omat vaikeutensa asian käsittelylle.

Ymmärrettävää lisäksi on, että tässä ei-kiireellisessä riita-asiassa istutokäsittelyä ei tietyinä ajanjaksona vuonna 2020 ole tavanomaiseen tapaan voinut järjestää koronapandemiasta aiheutuneista syistä ja että käsittely näyttäisi tästäkin syystä pitkittyneen. Viitataan näiltä osin siihen, mitä olen edellä toukokuussa 2015 vireille tulleen riita-asian yhteydessä yleisesti lausunut koronapandemian vaikutuksista kärjäoikeuksien työskentelyyn.

Vaikka nämä seikat osaltaan selittävät asian käsittelyn pitkittymistä, eivät ne poista sitä tosiasiaa, että käsittelyaikaa niiltä osin kuin asia oli yli kuuden vuoden ajan kärjätuomari B:n käsiteltävänä ja ratkaistavana, on pidettävä sen laatuun ja laajuuteen nähden hyvin pitkänä ja että asia olisi tullut kyetä käsittelemään ja ratkaisemaan tapahtunutta joutuisammin. Kuten sanottua, B:n olisi tullut olla aktiivisempi ja päättäväisempi asian eteenpäin viemisessä.

Minulla ei käytettävissäni olevan selvityksen perusteella kuitenkaan ole perusteita todeta asiassa tapahtuneen sellaista asian käsittelystä vastuussa olleen kärjätuomari B:n laiminlyöntiä, joka antaisi aiheutta muihin laillisuusvalvonnallisiin toimenpiteisiin kuin että saatan jäljempänä mainituin tavoin hänen tietoonsa käsitykseni asian pitkistä käsittelyajasta.

Toimenpiteet

Saatan Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden kärjätuomareiden A ja B tietoon käsitykseni, että heidän käsiteltävänä olleiden riita-asioiden käsittely oli kestänyt niiden laatuun ja laajuuteen nähden asianosaisten kannalta kohtuuttoman kauan.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Apulaisosastopäällikkö
Esittelijäneuvos

Markus Löfman